

SOLIGION

Onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk
geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat

Experimenteren met het digitaal ontsluiten van levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit

Enkele lessen

Dit rapport maakt onderdeel uit van het SOLIGION project, een onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat.

Dit project wordt gedragen door onderzoekers aan de Universiteit Antwerpen, UGent en KU Leuven, en verrijkt door de bijdrage van organisaties uit het Vlaamse middenveld.

Het onderzoek loopt tot eind september 2024 en wordt uitgevoerd met steun van de Vlaamse overheid (FWO-SBO) (S006621N).

Voor meer informatie over dit onderzoeksproject, check onze website:
www.soligion.be

University
of Antwerp

Research Foundation
Flanders
Opening new horizons

Inhoudstafel

Inleiding	4
Ontwikkeling.....	6
Stap 1: Problemen en kansen participatief in beeld	6
Stap 2: Voorbij een sociale kaart	7
Stap 3: Concept voor een digitaal platform	10
Basisvereisten	10
Doelstellingen: zichtbaarheid, contact, samenwerking	11
Moodboarding	14
Stap 4: Downsizing in functie van budget	16
Wireframe en kostenraming	17
Aanbesteding voor het prototype.....	19
Stap 5: Het Intersol Prototype	19
Scrum.....	20
Opties	20
Overnamevriendelijk ontwerp	20
Stap 6: Proof of Concept	21
Drempels vanuit lokaal beleid	22
Drempels op bovenlokaal niveau.....	24
Stap 7: Stopzetting	25
Bronnen	27
Over de auteur.....	27
Gerelateerde publicaties	27

Inleiding

Religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven vormen in Vlaanderen een belangrijke, maar weinig opgemerkte speler in het Vlaamse welzijnsveld. Dit heeft enerzijds te maken met de complexe voorgeschiedenis van de welvaartsstaat, waarin religieuze en niet-religieuze actoren in wisselende verhoudingen en gemengde samenwerkingsvormen betrokken waren. Anderzijds blijft een groot deel van deze initiatieven vandaag onder de radar van overheden en welzijnsactoren vanwege hun grote diversiteit qua vorm en aanbod.¹ In een periode waarin overheden sociale steun en zorg terug dichterbij mensen willen krijgen, en sociaal beleid steeds meer vorm krijgt op lokaal bestuursniveau, komen allerhande solidariteitsinitiatieven van onderuit vandaag terug in het vizier als interessante potentiële partners om een sterker lokaal sociaal beleid uit te bouwen.

Toen het Soligion project in 2020 de zoektocht aanvatte naar complementaire verhoudingen tussen enerzijds overheden en publieke instellingen en anderzijds religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, namen we daarom ook de vraag van overheden en sociaal werkorganisaties mee naar een betere ontsluiting van het religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitslandschap.

Vertrekpunt van dit zogenaamde 'valorisatietraject' waarmee de onderzoeksresultaten worden omgezet in direct bruikbare toepassingen voor overheden en het werkveld, was dat eerdere pogingen om dit veld beter in zicht te krijgen niet erg succesvol bleken. Sociale kaarten, hét beleidsinstrument bij uitstek om informele en bottom-up initiatieven 'op de radar' te krijgen, bleken meestal een kort leven beschoren. De literatuur en praktijkervaringen schetsten een beeld van een landschap dat te vluchtig, te veelvormig, te moeilijk af te lijnen en bovendien zelfs wat te weerbarstig is om zomaar even in een virtuele fichebak te vatten. Om beter met deze uitdagingen om te leren gaan, brachten we een werkgroep samen van beleidsmakers, vertegenwoordigers van publieke instellingen en religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven.

Samen met de werkgroep analyseerden we de drempels en kansen in vorige en bestaande sociale kaart oefeningen, en gingen in samenwerking met een webontwikkelaar op zoek

¹ Maes, S.; Schrooten, M.; Raeymaeckers, P.; Broeckaert, B. (2024). Het levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsveld in Vlaanderen. In E. Van Wymeersch & B. De Munck (eds), *God in de Welvaartsstaat: religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in Vlaanderen* (pp.39-57). Acco.

naar mogelijke alternatieven. Doorheen dit traject werd participatief een concept ontworpen voor een digitaal platform dat dit complexe veld beter in beeld kan brengen op stadsniveau. Vervolgens werd een online prototype uitgewerkt waarmee per stad geëxperimenteerd zou kunnen worden.

Intersol doorstond echter het praktische luik van haar 'proof of concept' niet. Het platform, dat zich vooral richt op de noden van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, bleek op het moment van oplevering onvoldoende aan te sluiten bij de actuele noden en werkwijzen van lokale en bovenlokale overheden om duurzaam in de praktijk omgezet te worden.

In dit eindrapport bespreken we de verschillende stappen in dit participatief ontwerpproces, lichten we gemaakte keuzes toe, en bespreken we de geleerde lessen. Ook de ondervonden drempels en de context waarin deze zich voordoen, komen uitvoerig aan bod in dit eindrapport.

Doelstelling van deze eindrapportage is om de nodige informatie aan te reiken voor toekomstige initiatieven en studies over dit onderwerp en flankerende thema's. Daarmee willen we zowel wetenschappers, beleidsmakers als brugfiguren de mogelijkheid bieden om verder te bouwen op de inzichten over wat wel en niet werkt om dit veld beter in beeld te krijgen op een manier die complementaire verhoudingen ondersteunt.

In wat volgt staan we eerst stil bij de verschillende stappen die werden ondernomen in de ontwikkeling van het platform. Je krijgt inzicht in het participatief traject dat leidde tot de keuze om een digitaal platform te maken in plaats van een sociale kaart, de manier waarop de gedetecteerde noden gekoppeld konden worden aan mogelijke technologische oplossingen, welke oplossingen uiteindelijk het ontwerp haalden en welke niet, inclusief op basis van een financiële analyse, en hoe het prototype er uiteindelijk ging uitzien. Tot slot nemen we je mee in de testfase van het ontwerp, hoe we tot het besluit kwamen dat het ontwerp niet voldoende uitvoerbaar was om binnen de termijn van dit project te lanceren. Doorheen het rapport rapporteren we in blauwe kaders over geleerde lessen. We ronden af met een korte reflectie over het belang van politieke drukkracht, instrumentele beleidslogica's, en timing als de ondervonden drempels tijdens het project.

Ontwikkeling

Stap 1: Problemen en kansen participatief in beeld

Het ontwerpen van een digitaal instrument dat het veld van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven in beeld kan brengen, werd in dit project van bij aanvang opgevat als een *participatief* proces.

In het eerste jaar van het project kwam driemaandelijks een **werkgroep** samen bestaande uit beleidsmakers (in brede zin, zowel medewerkers van lokale besturen als beleidsmedewerkers van sociale organisaties), vertegenwoordigers van religieus of levensbeschouwelijk geïnspireerde initiatieven en hun koepelorganisaties, wetenschappers en een webontwikkelaar.

De samenstelling van deze werkgroep gebeurde al tijdens het voortraject van Soligion: heel wat verkennende gesprekken ter voorbereiding van de projectaanvraag hadden geleid tot intentieverklaringen om deel te nemen en mee te denken.

Mede doordat er enige tijd zat tussen het opstellen van de aanvraag en de start van het project, merkten we van bij aanvang van het project een relatief **groot verloop** op onder onze partners. Het veld van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven is gekend voor haar 'vluchtigheid', maar ook in het sociale domein waren er in de loop van het project regelmatig veranderingen zoals herstructureringen, aflopende en nieuw opgestarte projecten, en personeelwissels. De voorbije jaren werden daarom af en toe nieuwe leden geworven, terwijl andere wegvielen of minder betrokken konden zijn vanwege allerlei omstandigheden zoals nieuwe engagementen, herstructureringen binnen de organisatie, gezondheidsproblemen, enzovoort. Eén partner trok zich bij aanvang van het project terug uit de werkgroep omdat het opmaken van een sociale kaart niet aansloot bij hun initiële engagement, en ze het idee niet genegen waren.

De coronapandemie zorgde voornamelijk tijdens het eerste jaar voor problemen om fysieke bijeenkomsten te organiseren. Meerdere meetings gingen noodgedwongen online door, wat een **digitale barrière** vormde voor een aantal minder digitaal uitgerust of digitaal geletterde werkgroepleden om hun stem te laten horen. Tegelijk zorgde de epidemie zelf ervoor dat heel wat solidariteitsinitiatieven en beleidsmakers in het sociale

domein de handen vol hadden met acute problemen zoals het wegvallen van vrijwilligers, personeelsuitval, en prangende zorgkwesties.

Tenslotte merkten we dat ook taalverschillen het voor sommige partners moeilijk maakten actief te participeren.

Les: taalverschil als issue, bruggen als oplossing

Een terugkerend thema in de werkgroepen is de bezorgdheid over het effect van de taal die vandaag dominant is om over armoede, steun, hulp en zorg te spreken.

De taal van het klassieke middenveld en beleid domineert in het solidariteitslandschap, waardoor bestaande sociale kaarten, vakbladen en kanalen voor beleidskritiek en -signalen religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven dwingen om een heel stuk mee te gaan in de logica en het woordgebruik van anderen. Dit maakt het voor solidariteitsinitiatieven die niet thuis zijn in dit jargon lastig om zich uit te spreken. Daarnaast is ook het gebruik van het Nederlands niet steeds vanzelfsprekend in het snel diversifiërende lokale solidariteitslandschap.

Digitale oplossingen kunnen dan wel de drempels verlagen om rechtstreekser signalen te capteren, maar ook daarin blijft her-talen en elkaars taal leren spreken en begrijpen een uitdaging.

Om voldoende aansluiting te vinden bij de zeer diverse visies uit de verschillende werkvelden die we samenbrachten, werden daarom ook heel wat individuele gesprekken gevoerd. Daarnaast gebruikten we de jaarlijkse stakeholdervergadering om een paneldiscussie te organiseren over manieren waarop religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven aan beleidssignalisatie kunnen doen.

Stap 2: Voorbij een sociale kaart

Vertrekpunt van het valorisatietraject was de bevinding uit zowel eerder internationaal onderzoek als praktijksignalen dat sociale cartografie van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven in de praktijk moeizaam verloopt. Het eerste werkjaar werden daarom bestaande instrumenten onder de loep genomen, en bespraken we

onderlinge verhoudingen en bestaande noden en kansen. Een webontwikkelaar (Code d'Or) die het traject begeleidde, kwam in de werkgroep voorstellen hoe een co-creatief ontwikkelingstraject eruit kan zien. Daarnaast gaven experts van de Vlaamse overheid een blik achter de schermen van de Vlaamse Sociale kaart en lichtte SAM vzw haar ervaring toe met betrekking tot een digitale leeromgeving voor sociale professionals. We concretiseerden de signalen rond sociale cartografie en digitale instrumenten door voor- en nadelen te belichten vanuit het standpunt van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, en bespraken mogelijke oplossingen.

Dit traject vond zijn neerslag in een tussentijds rapport 'Met de kaarten op tafel'.² Daarin beargumenteerden we dat, vanuit het standpunt van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, het meewerken aan een sociale kaart die hun werking ontsluit voor andere welzijnsactoren en hun cliënten, op dit moment niet opweegt tegen de nadelen ervan. Concreet zou een plek op een sociale kaart als religieus of levensbeschouwelijk geïnspireerd solidariteitsinitiatief de eigen manier van werken onder druk kunnen zetten; de toestroom aan noodhulpvragen zou vergroten en voor administratieve overbelasting zou zorgen.³

We identificeerden een aantal ontbrekende noodzakelijke **randvoorwaarden** voor de opmaak van een sociale kaart voor religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven in de actuele Vlaamse context.

- 1. Religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven moeten willen in beeld komen:** ze mogen er niet voor bevreesd zijn dat zichtbaarheid via een sociale kaart hen meer kwaad dan goed zou doen.

Hiertoe zouden ze meer vertrouwen kunnen gebruiken in overheden, en zouden ze een deel van de controle moeten krijgen over hoe ze geframed worden en waarom dit gebeurt.

- 2. Constructieve uitwisseling van signalen en opbouwende kritiek** tussen overheden en religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven moet mogelijk zijn, ook wanneer zij verschillen in visies over toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg.

² Moris, M., & Maes, S. (2022). *Kaarten op Tafel: Uitdagingen bij het in kaart brengen van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven*. www.soligion.be

³ Idem

Hiertoe zouden de visies van deze solidariteitsinitiatieven op kwaliteitsvolle zorg en sociale problemen meer bespreekbaar moeten worden; er zijn maar weinig structuren waarin momenteel een constructieve uitwisseling plaatsvindt, die het sociaal beleid kan versterken.

3. Procedures en administratieve vereisten voor erkenning en samenwerking moeten helpend zijn, en op maat van kleinere en minder professionele organisaties.

Hiertoe zou hulp geboden kunnen worden om administratieve drempels te overwinnen, of deze drempels zouden weggenomen of verlaagd kunnen worden.

Vanuit deze vaststellingen werd gekozen om de noden van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven centraler te stellen, in plaats van in te zetten op inventarisering in functie van transparantie. Daarmee werd inventarisering een secundaire doelstelling, die enkel uitgewerkt zou kunnen worden als 'bijproduct' van meer vertrouwen en betere samenwerkingsstructuren.

De conceptontwikkeling richtte zich vervolgens in de eerste plaats op empowerment van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, en het opbouwen van een betere vertrouwensbasis tussen deze solidariteitsinitiatieven en (lokale) overheden en welzijnsorganisaties.

Het idee van een sociale kaart in functie van (soms niet-onderschreven) beleidsdoelstellingen werd daarmee uitdrukkelijk verlaten. Het oorspronkelijke projectdoel om religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven zichtbaar, toegankelijk en transparanter te maken voor zowel publieke actoren als potentiële cliënten met betrekking tot hun activiteiten, criteria en andere kenmerken, werd daarmee echter niet volledig afgeschreven. Wel werd besloten dat in de huidige, niet-ideale omstandigheden een breder en vooral minder instrumenteel traject noodzakelijk was als tussenstap naar meer gedragen sociale kaarten in de toekomst.

Stap 3: Concept voor een digitaal platform

In samenspraak met de webontwikkelaar en de werkgroep werden op basis van de opgedane inzichten de grote lijnen uitgetekend voor het concept van een digitaal platform. In een eerste stap werden **de basisvereisten** voor het digitale platform gedefinieerd.

Basisvereisten

Een eerste vereiste van het platform moet zijn om **een ruimte te creëren waarin religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsorganisaties per stad zichzelf zichtbaar kunnen maken op hun eigen voorwaarden**, met ondersteuning (op vlak van technologie, taal en administratie) van buitenstaanders waar nodig. Ze moeten kunnen laten zien wie ze zijn en welk werk ze doen, en hun bezorgdheden kunnen uiten richting de verzorgingsstaat en beleidsmakers, zonder toekomstige samenwerking in gevaar te brengen.

Religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven moeten ten tweede **zelf kunnen bepalen welke informatie ze op het platform willen plaatsen en welke niet**, en welke van hun initiatieven ze in de schijnwerpers willen zetten. Visies, noden en kwetsbaarheden verschillen erg van initiatief tot initiatief, afhankelijk van levensbeschouwelijke achtergrond, doelen, activiteiten, grootte, enzovoort. Behalve een naam en omschrijving van het solidariteitswerk dat een solidariteitsinitiatief doet, is de database best zo weinig als mogelijk prescriptief.

Les: zelfdefinitie als tegenmacht

In de eerste fase van het project dachten we aan een verbeterde digitale sociale kaart als valorisatieproduct. Vanuit die logica ontstond al gauw discussie tussen wetenschappers, webontwikkelaars, beleidsmakers en solidariteitsinitiatieven over de beste structuur voor de 'database' waarin religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteits-initiatieven zouden opgenomen worden. Bij solidariteitsinitiatieven bestond een duidelijk verlangen om aan zelfdefinitie te mogen doen, in plaats van te worden ingepast in de logica's en visies op zorg van de Vlaamse en lokale overheid. Daarbij zou worden vertrokken van vertrouwen, zonder volledig los te laten. Een lokale werkgroep en coördinator met redactierechten zouden de solidariteitsinitiatieven ondersteunen in het aanvullen en updaten van hun gegevens.

Met die keuze weken we grondig af van de sociale kaart-logica, waarin top-down definities worden opgesteld en typologieën worden ontwikkeld. De mogelijke gevolgen daarvan wekten best wat ongerustheid. Zouden sektarische bewegingen het platform niet gaan benutten om legitimiteit te bekomen? Moeten er geen afspraken zijn over wie er wel en niet op mag? Zal er niet teveel over religieus gedachtengoed geschreven worden in plaats van over solidariteit? Wordt het qua taal en stijl geen al te bont allegaartje als iedereen zomaar zijn zin mag doen? Ook werd reputatieschade gevreesd bij betrokken beleidsmakers en wetenschappers wanneer het platform 'onwenselijke' organisaties (sektes) of types zorg (bvb. zorg aan mensen in onwettig verblijf) in beeld zou brengen.

De discussies leren ons dat de keuze om de input voor de database binnen bepaalde klijtlijnen grotendeels open te laten, inderdaad **tegenmacht** biedt aan religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, doordat zij in hun eigen termen hun eigen rol, zorg en welzijn zouden kunnen omschrijven.

De beheersstructuur van het platform moet ten derde sterk de nadruk leggen op de **lokale schaal en zorgen voor zowel online als offline netwerkopbouw**. Het kan strategisch meerdere actoren in verschillende rollen verbinden, die samen de inhoud van het platform creëren.

Tot slot moet het platform streven naar maximale integratie met bestaande lokale capaciteiten, instrumenten en netwerken. We vermijden zoveel mogelijk dubbel werk, en kiezen voor eenvoud en gebruiksvriendelijkheid met oog op een latere overname.

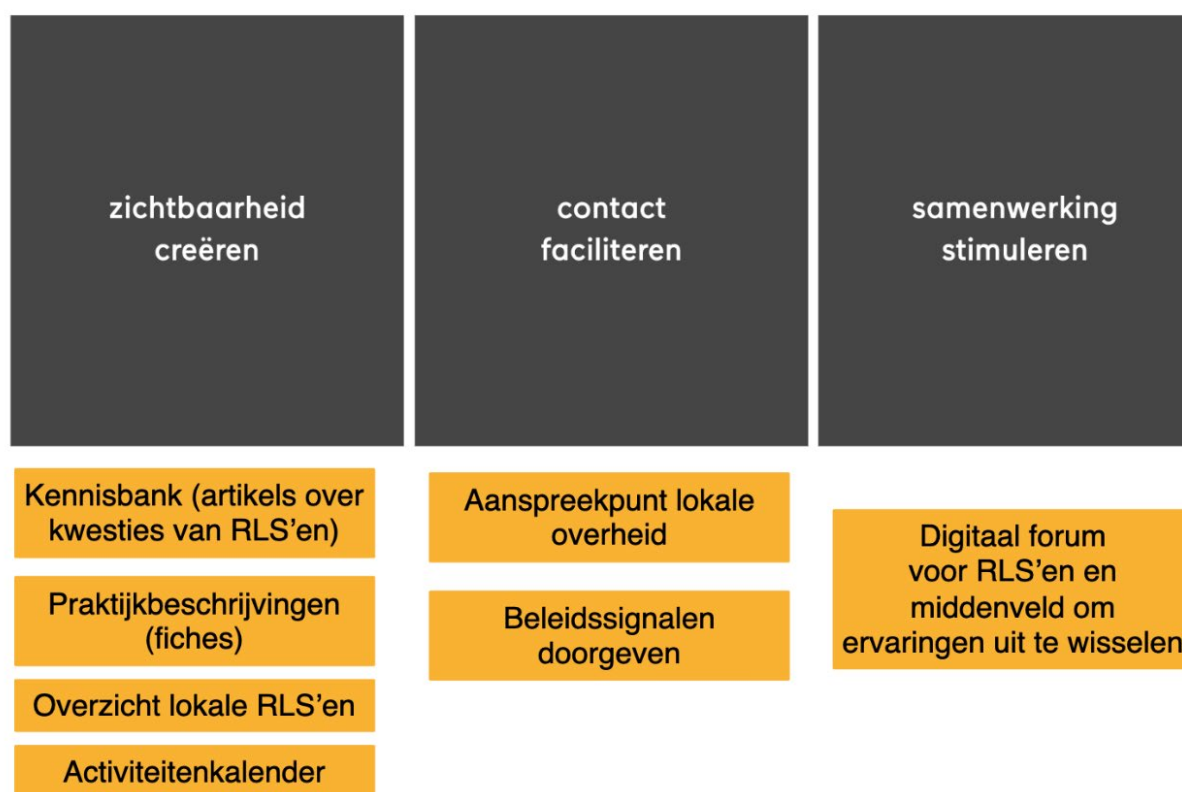
Doelstellingen: zichtbaarheid, contact, samenwerking

In lijn met deze basisvereisten werden de drie hoofddoelstellingen voor het platform geformuleerd: "zichtbaarheid creëren", "contact faciliteren" en "samenwerking stimuleren".

Deze doelstellingen werden vervolgens omgezet in bruikbare handvatten voor de web-ontwikkelaars. Samen met de valorisatiemanager als vertegenwoordiger van de werkgroep, zochten zij via een gedeeld werkdocument naar de juiste invulling van "processen", "acties" en "actoren".

Op basis van dit document werden verschillende manieren bedacht waarop deze doelstellingen bekomen zouden kunnen worden, aansluitend bij bestaande structuren, capaciteiten en de kansen daarin.

Doelstellingen Platform

Figuur 1 | Eerste uitwerking van de platformdoelstellingen

Om zichtbaarheid te creëren, werd gedacht aan vier oplossingen.

1. Het opstellen van een **kennisbank**. Hierin worden artikels gepubliceerd van, voor en door religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven. Zij produceren de inhoud, bij voorkeur in samenwerking met studenten sociaal werk, middenveldsorganisaties en lokale beleidsmakers. In deze artikels komen kwesties aan bod waarop ze botsen in hun werk, goede praktijken en inzichten over solidariteit. De kennisbank is gericht op een breder publiek en zorgt voor uitwisseling over de steden heen.
2. Het uitschrijven van **praktijkfiches voor werkzame praktijken**. Hierbij wordt een afgelijnd format aangereikt om te reflecteren en rapporteren over de eigen aanpak, en zo te komen tot systematische beschrijvingen van werkzame praktijken.⁴

⁴ Op basis van het CAIMeR model van Blom, B., & Morén, S. (2010). Explaining Social Work Practice – The CAIMeR Theory. *Journal of Social Work*, 10(1), 98-119.

3. **Zelf-registratie** van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven in een geografisch overzicht per stad, met ruimte voor een eigen profiel. Hierbij wordt een eenvoudige toepassing voorzien waarmee een religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerd solidariteitsinitiatief zichzelf kan registreren in de eigen stad en zelf informatie kan toevoegen op een eigen profielpagina die (eventueel) gepersonaliseerd kan worden. Een lokale coördinator onderhoudt contact en kijkt gegevens na.
4. Een **activiteitenkalender** waarin religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven bijeenkomsten en ontmoetingskansen kenbaar maken bij een breder publiek.

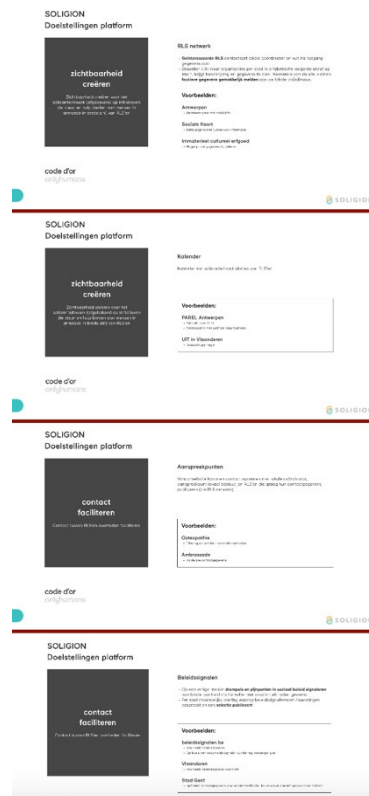
Om contact tussen lokale overheden en religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven te faciliteren, werden twee oplossingen bedacht.

1. **Beleidssignalisatie:** religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven hebben de mogelijkheid om via het platform de pijnpunten en drempels die ze ervaren in het kader van hun sociale hulp en steun aan mensen in armoede, al dan niet anoniem, door te geven aan een bevoegd persoon binnen de stad.
2. **Vaste aanspreekpunten** binnen de stad aanduiden en bekendmaken: Hierbij worden per stad de gepaste actoren aangeduid die als aanspreekpunt kunnen fungeren voor, enerzijds, zaken die vanuit de lokale overheid opgenomen kunnen worden met betrekking tot religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit, en anderzijds, zaken die vanuit het religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitslandschap al dan niet via het platform opgenomen kunnen worden.

Om samenwerking en uitwisseling te stimuleren binnen het sociaal middenveld, werd gedacht aan een **gesloten forum en digitale leeromgeving voor sociale professionals en vrijwilligers**. Dit zou over de steden heen een veilige online ruimte voor uitwisseling en kennisopbouw aanbieden, een al dan niet ondersteund door een offline lerend netwerk, ev. met thematische digitale werkruimten, en links naar andere sites en platformen.

Moodboarding

De hertaling van de wensen van de werkgroep naar een uitvoerbaar ontwerp vergde heel wat keuzes, die soms technisch van aard waren. Om deze keuzes door te praten met de werkgroep, zette de webontwikkelaar de mogelijkheden in november 2022 uiteen via een 'moodboard' (gemaakt in programma Figma). Het doel van dit moodboard was om het

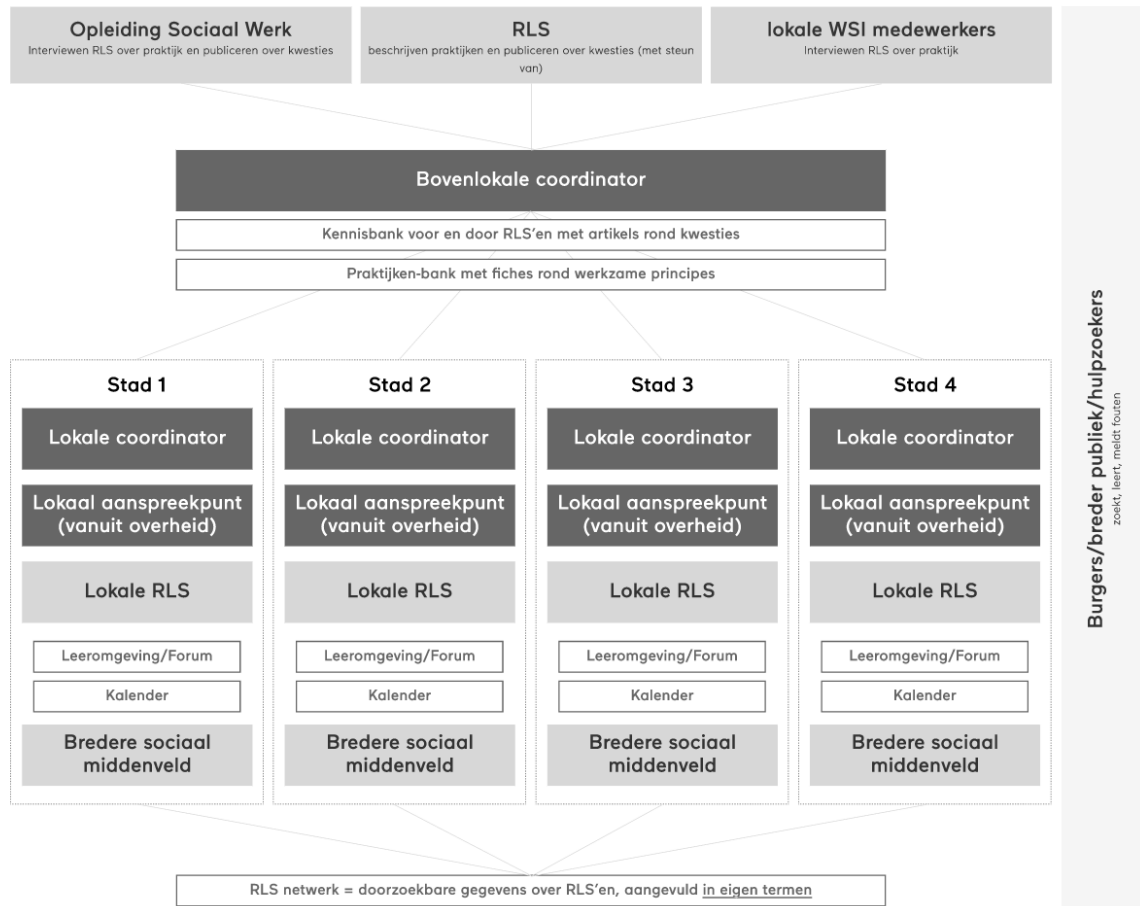
Figuur 2 | moodboard screenshots

concept concreet en tastbaar te maken zonder dat er reeds een volledig prototype werd uitgewerkt, zodat mensen feedback en bedenkingen kunnen delen vanuit een goed begrip van welk resultaat we voor ogen hadden. We kozen voor deze tussenstap om te vermijden dat er al een 'doorklikbaar prototype' ontwikkeld zou worden, waar nadien nog grote wijzigingen aan moeten gebeuren. Het prototype uitwerken bleek namelijk een te zware investering om nadien nog grote (echt fundamentele) stappen terug te nemen. Om het proces van co-creatie niet in gedrang te brengen, was het in deze fase dan ook veiliger om pas in een prototype te investeren nadat iedereen in de werkgroep de kans had gekregen om de grote beslissingen mee te beoordelen. In hun presentatie van dit moodboard bespraken de webontwikkelaar en valorisatiemanager iedere doelstelling van het platform en werden de bijhorende mogelijke invullingen toegelicht en geïllustreerd aan de hand van enkele bestaande voorbeelden van webpagina's.

Tijdens dit proces werd ook een **theoretische beheersstructuur** voorgesteld, op basis van de stedelijke logica, doelstellingen en deelaspecten van het platform. Daarin werd de nadruk gelegd op samenwerking en verbinding via co-creatie, en ondersteuning van organisaties met beperkte taal- of digitale vaardigheden. Alle betrokken actoren bij het platform kregen een omschrijving als participant, met een taakomschrijving en hun mogelijke onderlinge verhoudingen (zie figuur 3). De voorziene beheersrollen werden nog voldoende open geformuleerd om hun invulling te laten aansluiten bij de (veranderlijke) lokale stedelijke context. De nadruk werd gelegd op het creëren van zoveel mogelijk autonomie voor de deelnemers aan het platform, en op het opmaken van inhoud in onderlinge samenwerkingen tussen verschillende actoren.

SOLIGION

Overzicht Participanten

code d'or
onlyhumans

Figuur 2 | Moodboard over participanten en rollen

Vanwege de pandemie ging de bijeenkomst online door, wat lang doorpraten en veel informatie verwerken bemoeilijkte. Tegelijk hadden, zoals gezegd, heel wat partners andere zorgen aan hun hoofd dan het ontwerpen van een digitaal platform, waardoor de opkomst initieel gering was. Om toch voldoende feedback op te halen, organiseerden we daarom twee bijeenkomsten in plaats van één.

Les: Participatief digitaal ontwerpen is hard werk

Tijdens het ontwerpproces van het digitaal platform was het moodboard met voldoende uitleg en illustraties een nuttige methode om mensen met beperkte kennis van websiteontwerp toch mee te laten nadenken over technische, financiële en praktische keuzes en het opstellen van prioriteiten. Toch is participatief ontwerpen met een groep betrokkenen die zowel verschilt op vlak van belangen als digitale vaardigheden, niet vanzelfsprekend. Enkele tips;

1. Webontwikkelaars hanteren een eigen, technisch jargon. Zorg voor een veilige omgeving waarin vragen gesteld kunnen worden, en voorzie een tussenpersoon die kan 'vertalen' indien nodig.
2. Hou rekening met verschillende niveau's van digitale behendigheid in de werkgroep, en benut de verschillende ervaringen die daaruit voortkomen. Ook jouw eindgebruikers zullen wellicht divers zijn.
3. Maak voorstellen en opties binnen je digitale toepassing tastbaar en herkenbaar met bestaande, interactieve voorbeelden.

Stap 4: Downsizing in functie van budget

Na de droomfase en een verkenning van technologische opties, werd de haalbaarheid van het concept getoetst aan de mogelijkheden binnen het Soligion project op vlak van tijd en middelen. Het platform bleek niet voor alle noden en wensen de meest geschikte manier om ze te behalen. Rekening houdend met het budget van ongeveer 74.000 euro dat initieel voorzien was voor het ontwerp en de ontwikkeling van een sociale kaart, brainstormde de werkgroep daarom vervolgens over welke elementen 'must-haves' en welke elementen 'nice-to-haves' zijn in het platform. Voor zowel de essentiële als optionele elementen werd ook nagedacht over uitdagingen en kansen om ze uit te werken.

Sommige oplossingen, zoals de kennisbank, vergen grote inspanningen op vlak van beheer, maar werden toch essentieel geacht voor de doelstellingen van het platform. Andere oplossingen bleken minder van belang op dit moment: het format voor praktijkfiches en de samenwerking met sociaal werkopleidingen kan bijvoorbeeld later nog

toegevoegd worden. Uit de terugkoppeling met de webontwikkelaars nadien bleek verder dat een aantal oplossingen eventueel ook door bestaande toepassingen opgevangen konden worden, zoals bijvoorbeeld de 'Uit in Vlaanderen' widget in plaats van een eigen kalender, of het gebruiken van Facebookgroepen of Teams-omgevingen als te modereren forum of digitale leeromgeving.

In combinatie met het bepalen van prioriteiten werd ook gebrainstormd over het vraagstuk van wie het platform bovenlokaal zou kunnen en willen coördineren, en over de haalbare taaklast bij verschillende invullingen. Hieruit werd duidelijk dat het proces om deze rollen in te vullen per stad zou verschillen. Voor sommige steden was het makkelijk om potentiële coördinatoren en aanspreekpunten te benoemen, terwijl in andere steden de opbouw van een netwerk nog zou moeten beginnen.

Wireframe en kostenraming

Na de terugkoppeling van het moodboard in de werkgroep, goten de ontwikkelaars het geheel in een structuur voor het eerste prototype, het zogenaamde wireframe: een doorklikbare structuur voor de site zonder opmaak.

Enkele oplossingen uit het eerste concept die waren aangeduid als niet-essentieel werden geschrapt omdat hun meerwaarde in verhouding tot hun financiële implicaties qua ontwikkeling of beheer te klein waren, of omdat alternatieve toepassingen op particulier, organisatie-, stedelijk of Vlaams niveau beter werden geacht. Daarmee verdwenen de activiteitenkalender, het digitaal en interactief leerplatform voor uitwisseling tussen levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven en andere middenveldorganisaties, een aparte databank voor praktijkfiches voor solidariteitspraktijken opgesteld door studenten en professionals uit het sociaal werk en beleid in interactie met levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, en de mogelijkheid om te reageren op kennisbankartikelen uit het eerste concept. Ondanks deze besparingen, botsten we echter nog steeds op de **relatief hoge kostprijs van de gelaagde en complexe rechtenstructuur** die voortkwam uit onze vraag naar een participatieve structuur waarin meerdere actoren (levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, studenten sociaal werk, medewerkers van lokale besturen, ...) op laagdrempelige wijze een login en gedifferentieerde bewerkingsrechten zouden krijgen. Om met deze rollen nog te kunnen experimenteren, vroegen we bovendien naar een adaptief systeem.

Het opzetten van een adaptief systeem voor content management waarin we konden experimenteren met verschillende beheersrollen, bleek moeilijk om binnen het resterende budget (37.000 euro) te ontwikkelen.

Les: budgetteer ruim voor participatief digitaal ontwerp en gebruiksvriendelijk beheer

De experimentele en participatieve benadering van het ontwerpproces en het beheer van het platform dat de wetenschappers in het project hanteerden, strookt niet helemaal met de realiteit van digitale toepassingen en de werkwijze van commerciële webontwikkelaars. Ten eerste is 'trial and error' bij digitale ontwikkelingen door een externe partner duur. Goede afspraken, een resultaatsverbintenis en een tussenpersoon die zowel de wensen en noden van de groep begrijpt als de technische mogelijkheden en valkuilen goed kent, kunnen helpen om niet voor verrassingen te komen staan. Verder heeft ook gebruiksvriendelijkheid een prijskaartje, wat de mogelijkheden tot collectief medebeheer van kleinschalige digitale platformen eerder beperkt maakt.

Dit leverde **een dilemma** op voor de co-creatie van het platform. Enerzijds zou het centraal beheren van inhoud die voornamelijk co-creatief tot stand moest komen, een bijzonder zware last betekenen op vlak van arbeidsuren van de toekomstige beheerder. Dit leerden we onder andere uit het voorbeeld van de Vlaamse Sociale Kaart, waarin de rol van organisaties in het toevoegen en onderhouden van gegevens nog eerder beperkt is (maar groeiend de voorbije jaren), maar niettemin al heel wat mankracht vraagt om op centraal niveau te managen.

Anderzijds was het bepalen van een structuur voor medebeheer op lokaal niveau zonder ruimte voor experiment (oefenen, feedback geven, bijstellen) weinig wenselijk in deze fase van het project omwille van twee redenen.

Ten eerste toonde het onderzoek van de Soligion doctoraatsonderzoekers steeds duidelijker aan hoezeer de verhoudingen tussen betrokken actoren op stadsniveau verschilden per locatie. Het juiste evenwicht tussen stakeholders per locatie was moeilijk vooraf voorspelbaar, en zou vooral in de praktijk gevonden moeten worden.

Ten tweede leerden we uit de werkgroepbijeenkomsten dat het opnemen van een beheersrol aan de solidariteitsinitiatieven-kant ondersteuning, oefening en bijstelling zou vergen. We zouden moeten zoeken naar haalbare invullingen, rekening houdend met grote verschillen tussen initiatieven op vlak van digitale vaardigheden, taal en capaciteit.

Aanbesteding voor het prototype

Om tot een financieel haalbare oplossing te komen en tegelijk de participatieve structuur als essentie te behouden, werd besloten om op zoek te gaan naar een webontwikkelaar die met ons uitdagende vraagstuk aan de slag wilde.

In januari 2023 werd op basis van een afgeslankte versie van de wireframe, in samenwerking met de aankoopdienst en een IT-expert van de universiteit, een openbare aanbesteding uitgeschreven om een eerste prototype van het platform te ontwikkelen, rekening houdend met de problematiek van een beperkt budget, de gevraagde participatieve rechtenstructuur, en de nog verder uit te werken beheersstructuur.

Om het aspect van co-creatie en participatief ontwerp te behouden, werd opdracht gegeven om in verschillende fasen te werken. In een eerste stap werd een centraal beheerde, minimale pilootversie gevraagd, waarmee het experiment aangevat kon worden en onderhandelingen over medebeheer, medefinanciering en overname gevoerd konden worden.

Bij succes zou in een tweede stap het platform door anderen en collectief beheerd kunnen worden, en al dan niet ingekanteld worden in de site van een bovenlokale of lokale beheerder. Ook werd de ontwikkelaar gevraagd om de mogelijkheid te voorzien dat het platform later, onder beheer van een overnemer, verder uitgerold zou worden naar extra steden.

Stap 5: Het Intersol Prototype

In februari 2023 werd Antenna aangesteld als webontwikkelaar voor het maken van het Intersol prototype. Tijdens de opstartgesprekken over mogelijkheden en prioriteiten, werd rekening gehouden met vraagstukken zoals de experimentele aard van het project, de toekomstige voorkeuren van eventuele overnemers, de mogelijkheid om bijkomende steden te laten deelnemen in de toekomst, en een financiële structuur voor potentiële overnemers.

Scrum

Er werd een tijdpad opgemaakt voor een **scrum-methodiek** om in korte cycli stapsgewijs aan concrete tussenproducten te kunnen werken. Daarbij werd eerst een centraal beheerde light versie voorzien, vervolgens een co-beheerde versie voor één stad, daarna verdere uitrol naar meerdere steden indien het ontwerp kon overtuigen, en tot slot een fase van overdracht naar eventuele overnemers na het project.

Opties

Enkele minder noodzakelijke elementen in het concept werden als optioneel opgenomen (bv. de optie om eigen pagina's of subsites te laten aanmaken door initiatieven), eventuele overnemers zouden deze opties later kunnen toevoegen indien gewenst.

Overnamevriendelijk ontwerp

Er werd gekozen voor een content management systeem dat eenvoudig en goedkoop is in gebruik en onderhoud (Craft). Craft is een redelijk eenvoudig open source en 'headless' systeem, wat samen tegemoet kwam aan onze vraag om de opties voor overname zo breed mogelijk te houden. Headless betekent dat de front-end losgekoppeld is van de back-end. De vormgeving ('head') kan dus apart gebeuren voor verschillende sites die toch van dezelfde databank gebruik willen maken. Dit maakt het ontwerp opschaalbaar naar meerdere steden, en zorgt ervoor dat een eventuele overnemer (of meerdere) ook hun eigen look en vormgeving aan de site kunnen geven. Ook werden verschillende opties opgehouden voor toekomstige overnemers rond hosting en beheer van het platform:

1. het geheel overnemen zoals het ontwikkeld en getest werd, en het huidige bedrijf betalen voor hosting en operationele kosten;
2. de hosting via de eigen servers doen, maar het CMS ongemoeid laten en de operationele kosten betalen aan het bedrijf;
3. de hosting en de verdere ontwikkeling en onderhoud via eigen servers en personeel doen, zonder verder het bedrijf te moeten betalen. Een opleiding om Craft CMS te hanteren voor het platform is voorzien door Antenna in de vorm van een opname;
4. overnemen van het design en concept, maar kiezen voor een integratie in een eigen CMS.

Antenna ontwikkelde vanaf maart, in nauw overleg met de valorisatiemanager en de onderzoekscoördinator, het eerste prototype van het platform. Dit prototype werd opgevat als een **Minimal Viable Product (MVP)**, een feitelijke 'light' versie die voor één stad

centraal aangevuld en beheerd zou kunnen worden. Het front-end van dit prototype werd voorzien van de eerste webteksten en voorgesteld op de algemene vergadering in juni 2023.

Na verwerking van bijkomende feedback volgden nog enkele kleinere, vormelijke aanpassingen en werd het content management systeem opengesteld voor één onderzoeker en de valorisatiemanager, zodat zij feedback konden geven op de back-end van het platform. Op de algemene vergadering in oktober 2023 werd dan het afgewerkte platform in zijn staging omgeving (nog onzichtbaar voor de buitenwereld maar bewerkbaar) voorgesteld, en een aanpak voor verdere testing besproken.

Om het platform tegen januari 2024 online te kunnen lanceren, moesten we lokale besturen mee aan boord hebben en lokale beheerders opleiden, en een bovenlokale coördinator vinden om het platform te hosten en de bovenlokale coördinatie van het platform op te nemen. We besloten om de eerste testfase in stad Leuven door te laten gaan, waar het veldwerk van de onderzoekers het verste gevorderd was en we op goede contacten met het lokale bestuur en het religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde middenveld konden bouwen. Tegelijk werden gesprekken ingespland rond overnamemogelijkheden.

Stap 6: Proof of Concept

Met een werkend platform in een staging omgeving werd de zogenaamde proof of conceptfase aangevat. Het doel van deze testfase was om al doende bewijs te verzamelen rond de haalbaarheid van het uitgewerkte concept, en zo gaandeweg een overtuigend argument op te bouwen voor toekomstige overnemers om het platform over te nemen en verder te ontwikkelen. We zetten in deze fase intensief in op de zoektocht naar een duurzame bovenlokale (in dit geval: voor meerdere steden tegelijk) overnemer, die hosting en onderhoudskosten op zich zou nemen. Tegelijk verkenden we in Leuven op stedelijk niveau de mogelijkheden om op lokaal vlak beheersrollen in te vullen, en het prototype van inhoud te voorzien.

Dit bleek echter geen sinecure. We botsten in deze fase met name op drempels aan beleidskant, die er uiteindelijk toe leidden dat het prototype niet aangevuld en gelanceerd werd.

Drempels vanuit lokaal beleid

Op lokaal niveau was Grenzen Bewegen als Leuvense interlevensbeschouwelijke vereniging bereid om mee te werken aan het creëren van inhoud, en eventueel een beperkte beheerdersrol op te nemen. Met linken van enkele leden naar grotere levensbeschouwelijk geïnspireerde organisaties zoals ACV en De Mens.nu, schepte hun betrokkenheid hoop voor de zoektocht naar een lokale coördinator. Het engagement vanuit het lokale bestuur om extra ondersteuning te bieden aan lokale religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, zou solidariteitsinitiatieven van buiten het netwerk moeten motiveren om tot het platform toe te treden. De beoogde wederkerigheid vanuit het lokaal bestuur lag echter moeilijker dan voorzien. Uit overleg eind januari 2024 in Leuven met de betrokken schepen en ambtenaren, bleek dat het concept om verschillende redenen nog niet (of niet meer) kon overtuigen.

Ten eerste was er sprake van een **mismatch van het platform met reeds lopende processen**. In Leuven was dit zo op vlak van stedelijke communicatie. De stad had net een proces doorlopen om de digitale communicatie met burgers en partners te centraliseren en stroomlijnen. Alle contactnames gebeurden nu via Leuven info: één digitaal en telefonisch bereikbaar centraal onthaal op de stadssite. Van daaruit wordt zowel doorverwezen als opgevolgd. Het pleidooi vanuit het platform voor een *persoonlijk* aanspreekpunt vanuit de stad speciaal voor religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsorganisaties, stond dan ook haaks op deze logica. Gelijkaardig werd in Gent sinds de aanvang van het Soligion- project, een succesvolle strategie voor lokale armoedecoördinatie ontwikkeld, waarin ook religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven pasten en zich konden laten horen.

Les: als de praktijk je experiment inhaalt

De corona-pandemie zette in 2020 heel wat lokale besturen voor grote uitdagingen op vlak van het bereiken van hun bevolking om te informeren en zorg te verstrekken. Dit zorgde op enkele plekken voor een stroomversnelling op vlak van zowel digitalisering, als op vlak van netwerkvorming. Tegelijk met de looptijd van het Soligionproject, evolueerde ook de afstand tussen lokale besturen en hun lokale middenveldsorganisaties en burgers. Velen gingen zelf aan de slag met de nood aan het in contact komen met en in kaart brengen van informelere organisaties en initiatieven, wat wellicht invloed had op de behoefte aan externe oplossingen.

Ten tweede werden vragen gesteld bij de **extra en exclusieve aandacht voor het religieus en levensbeschouwelijk karakter** van een (deel van) de lokale burgerinitiatieven actief in armoedehulpverlening. Dat de stad in haar communicatiestrategie een uitzondering zou maken voor religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsorganisaties, werd niet wenselijk bevonden. De idee van een uitzondering bleek bovendien ook op andere vlakken niet binnen de gevolgde beleidslogica te passen en vragen op te roepen. Wat maakt het de moeite waard om voor deze relatief kleine groep om zo te werk te gaan? Samenwerking met deze initiatieven gebeurde immers al wel eens rond concrete thema's zoals bijvoorbeeld spullenhulp rond kinderarmoede, maar daarbinnen behoefden deelnemende initiatieven geen speciale aandacht vanwege hun religieus of levensbeschouwelijk karakter. Waarom zou men dit in de kijker zetten in plaats van de armoede zelf? En waarom voor deze groep actoren wel en voor een andere niet?

Een derde drempel leek vooral een gevolg van de moeilijke categoriseerbaarheid van (een digitaal platform voor) religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven binnen één beleidsdomein. Vanuit het oogpunt van bestuurders vallen religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven tussen verschillende beleidsdomeinen in, zoals sociale zaken, diversiteit, verenigingen, of levensbeschouwing. De **hybride identiteit en beperkte omvang** van het religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsveld per stad, zorgen ervoor dat er niet veel drukkingskracht van deze spelers uitgaat **om gevestigde werkwijzen, structuren en hun logica's te doorbreken**. De vraag is dan al gauw of een digitaal platform voor religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven wel past binnen het domein sociale zaken. Met deze padafhankelijkheid rond bestaande netwerken, werkwijzen en structuren binnen lokale besturen, was nog onvoldoende rekening gehouden.

Les: het belang van de couleur locale

Steden en gemeenten kunnen onderling sterk verschillen op vlak van sociale netwerken en beleidscultuur. De mate waarin men liefst stroomlijnt en centraliseert, of meer experimenteert en durft loslaten is bepalend voor hoe gekeken wordt naar samenwerking met religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven. De lokale voorgeschiedenis is bepalend voor het reeds bestaan van netwerken, hoe deze zich verhouden tot het lokale bestuur, en of beleidsmakers bereid zijn om op te komen voor deze groep actoren. Bovendien zijn lokale beleidsmakers soms sterk afhankelijk in hun besluiten. Dit betekent dat vorige besluiten en ondernomen stappen niet zomaar teruggedraaid kunnen worden. Ieder experiment waarin beleidsmakers betrokken zijn, is dus best voldoende adaptief om bij de lokale context en beleidslogica's te passen.

Drempels op bovenlokaal niveau

Ook de zoektocht naar een bovenlokaal beheerder voor het platform verliep moeizaam. Het thema ligt politiek gevoelig, en de omgang met religie en levensbeschouwing vanuit de Vlaamse overheid lijkt op dit moment vooral gericht op het beperken van de risico's die met religieuze groepen worden geassocieerd (bvb. buitenlandse inmenging, radicalisering, sektevorming). De nadruk in het gevoerde beleid ligt op het vergroten van transparantie en toerekenbaarheid via erkenningen en sanctioneringen voor lokale geloofsgemeenschappen en gebedshuizen. Gesprekspartners binnen de overheid tonen dan ook voornamelijk interesse in de databank van het platform, en minder in de wederkerige relaties waarop het ontwerp prioritair is gericht. Hoewel we bij sommige ambtenaren en politici andere visies vinden, vindt dit veiligheidsdenken voortdurend expressie in de manier waarop het religieus en levensbeschouwelijke veld wordt benaderd.

Deze eenzijdige insteek zorgt voor spanningen bij andere actoren, voor wie het soms weinig strategisch is om de meerwaarde van religieus of levensbeschouwelijk geïnspireerde initiatieven sterk te benadrukken, laat staan een lans te breken voor meer complementariteit in de onderlinge verhoudingen. Zonder een expliciet politiek engagement, zijn de kansen op succes te miniem en de risico's groot voor externe financiering via filantropische organisaties. Binnen sociaal werk en sociaal-cultureel werk zijn religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsactoren nog te zeer buitenbeentjes voor door de Vlaamse overheid gefinancierde steunpunten (Socius, SAM)

om er tijd en middelen in te investeren. En werkingen die nu al inzetten op het thema levensbeschouwing (Orbit vzw, Motief) of stedelijke diversiteit (Kenniscentrum Steden) ontbreekt het dan weer aan missie, tijd en middelen om er een digitaal platform op het kruispunt levensbeschouwing en lokale politiek bij te nemen.

Stap 7: Stopzetting

In februari 2024 evalueerden we de situatie in het consortium, en werd besloten om het platform niet verder te ontwikkelen zonder de garantie dat het effectief gelanceerd en onderhouden zou worden. De daaropvolgende maanden volgden nog enkele gesprekken met potentiële financierders en overnemers, maar tevergeefs. In april 2024 werd een eindafrekening gemaakt met de webontwikkelaar voor het geleverde werk.

Les: sociaal karteren zonder instrumentaliseren?

Het gelopen traject levert enkele interessante inzichten op rond de mogelijkheid van het al dan niet doorbreken van een sociale kaart-logica bij het 'op de radar' krijgen van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven aan de hand van een digitaal platform. Ons traject leert dat het omkeren van de sociale kaartlogica – i.e. meer macht geven aan de in kaart te brengen actoren – met nieuwe uitdagingen komt. Het ontwikkelde prototype laat zich moeilijk 'testen' zonder concrete engagementen naar elkaar toe, maar omdat een sociale kaart in essentie een machtsinstrument is, schudt die oefening als vanzelf aan de verhoudingen tussen partners. Lokale besturen zijn op dit moment nog niet overtuigd van het nut daarvan.

Een eerste drempel voor het platform is dat religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven vanuit de beleidslogica slechts een kleine 'niche' vormen tussen andere solidariteitsinitiatieven, die bovendien tussen verschillende beleidsdomeinen in vallen.

Ten tweede past het ontwikkelde prototype niet voldoende binnen bestaande beleidslogica's en lopende communicatiestrategieën, waarin steden en gemeenten vaak met afhankelijkheid kampen. Waar een sociale kaart de beleidslogica volgt maar niet werkt voor religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde initiatieven, leert dit traject ons dat ook het omgekeerde waar is. Het platform is op maat van solidariteitsinitiatieven, maar verliest daarmee zijn aantrekkingskracht voor overheden.

Tot slot werd ook het belang van timing duidelijk. Aan de vooravond van de verkiezingen was het spanningsveld veiligheid versus verbinding (of controle versus vertrouwen) zeer prominent aanwezig in lokale én bovenlokale politiek, en lagen de prioriteiten bij gesprekspartners elders.

Deze omkering neemt de instrumentele logica weg die aan sociale kaarten ten grondslag ligt, maar verliest daarmee ook ogenschijnlijk haar vanzelfsprekende 'nut' voor beleidsmakers.

Bronnen

Blom, B., & Morén, S. (2010). Explaining Social Work Practice – The CAIMeR Theory. *Journal of Social Work*, 10(1), 98-119.

Maes, S.; Schrooten, M.; Raeymaeckers, P.; Broeckaert, B. (2024). Het levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsveld in Vlaanderen. In E. Van Wymeersch & B. De Munck (eds), *God in de Welvaartsstaat: religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in Vlaanderen* (pp.39-57). Acco.

Moris, M., & Maes, S. (2022). *Kaarten op Tafel: Uitdagingen bij het in kaart brengen van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven*. www.soligion.be

Over de auteur

Marjan Moris is sociaal-wetenschappelijk onderzoeker bij het Urban Studies Instituut van Universiteit Antwerpen en onderzoeksgroep Stadskracht van de AP Hogeschool Antwerpen. Ze geeft les aan verschillende universiteiten en coördineert onderzoek en onderwijs bij vzw Expeditions, Research in Applied Anthropology.

Gerelateerde publicaties

- Moris, M., & Maes, S. (2022). *Kaarten op Tafel: Uitdagingen bij het in kaart brengen van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven*. www.soligion.be
- Moris, M. (2024). *De Interface: Toelichting bij een experiment rond het digitaal ontsluiten van levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit*.
- Moris, M. (2024). *De Database: Toelichting bij een experiment rond het digitaal ontsluiten van levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit*.

